

Інна Походько,
магістр психології, аспірантка,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН У РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

У статті розглядається насилля як соціально психологічний феномен у роботі практичного психолога. Проаналізовано, яким чином насильство впливає на розвиток дитини.

Inna Pohodko

VIOLENCE AS A SOCIAL PSYCHOLOGICAL PHENOMENON IN PRACTICAL PSYCHOLOGIST'S WORK

The article outlines the violence as a social psychological phenomenon in the practical psychology. The influence of violence on a child's development is analyzed.

Впродовж тривалого часу насильство супроводжує життя людини, будучи його безперервним атрибутом як часткового існування конкретного індивіда, так і цілих спільнот. Існування насильства в суспільстві – це значною мірою наслідок так званого «виховання», коли агресивна поведінка людини розглядається як єдиний спосіб розв'язання існуючих проблем. Поняття насильства має дуже конкретний суворий зміст, його неможливо ототожнювати з різними формами примусу. Насильство, як певну форму громадських відносин, необхідно відрізнити, з одного боку, від інстинктивно – природних властивостей людини, а з іншого – від інших форм примусу в суспільстві, зокрема і правового.

Насильство – це застосування силових методів, або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабших, або тих хто не може чинити опір, тобто, це будь-яке застосування сили по відношенню до беззахисних [8, с. 178].

Наслідки насильства викликають важкі психологічні травми і чинять негативний вплив на особистість. Зростання числа жертв, які зазнали насильства, труднощі виявлення його причин і ознак, а також впливу наслідків насильства на розвиток особистості постійно вимагають уваги дослідників, особливо в шкільному віці, так як дитина є найменш захищеною від соціального, психологічного та фізичного насильства. Ті зміни, які відбуваються в суспільстві, соціально-психологічні умови нерідко загрожують повноцінному та гармонійному розвитку особистості. З метою захисту дитини від фізичного та психологічного насильства, недбалого і брутального поводження та експлуатації необхідно своєчасно вживати заходів [3, с. 34]. Тому особливу роль у вихованні відіграє практичний психолог. Він вивчає психологічні особливості особистості, розробляє методи діагностики, психокорекційні програми, допомагає стабілізувати емоційний фон, що в даний час є затребуваним.

Робота практичного психолога у цьому напрямку дуже відповідальна, оскільки «повтор» – це внутрішнє психологічне переживання ситуації насильства, яке може посилити психотравму. Підліток, який має достатній особистісний ресурс, може вивести проблему на рівень усвідомлення і за допомогою психолога провести переорієнтування з кризового переживання на будь-які інші позитивні напрямки [1, с. 125].

Внаслідок перенесеного насильства, виникають порушення, які зачіпають всі рівні розвитку особистості дитини, її емоційну і когнітивну сфери, а також поведінку. У дітей, які перенесли насильство, проявляється безліч соматичних проблем, спостерігаються зміни в особистісному плані. Насилля, яке пережите в дитинстві призводить до віддалених наслідків і може ставати однією з причин злочинності та відтворення жорстокого поводження з дітьми в суспільстві [2; 7; 9].

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних робіт, присвячених проблемам насильства, показує необхідність глибокого і систематичного вивчення цього феномена. У низці досліджень насильство розглядається як вплив комплексу факторів, що діють на суспільному, соціально-психологічному та індивідуальному рівнях (Т. Я. Сафонова, 2001; Е. Н. Волкова, 2008; Н. О. Зінов'єва, 2003; С. В. Ардашева, 2003). У дослідженнях вчених, насильство і жорстоке поводження з дітьми розглядається як одна з можливих причин аномального розвитку дитини і асоціального дитинства (J. M. Leventhal, 1982; J. Garbarino, 1985; E. M. Kinard, 1994; D. Finkelhor, 1995; H. Hanks, 1995; Т. Н. Шульга, 2003; Е. Т. Соколова, 1995, С. В. Льїна, 1998; Н. В. Тарабрина, 2007; А. Б. Орлов, 2000; Л. Я. Олиференко, 2002 та ін.). Хоч проблема насильства та жорстокого поводження з дітьми на їх психіку та становлення особистості доведена багатьма дослідженнями, проте, немає розроблених профілактичних програм, які передбачають її вирішення і надання допомоги дітям і підліткам [4; 5; 6].

Прогноз ризику проявів насильства не є точною наукою, і нині продовжує залишатись предметом серйозних дискусій. Останні досягнення у вивченні передбачення ризику насильства дозволяють розширити уявлення про психологічні наслідки різних видів насильства над дітьми в сім'ї, методи надання психологічної допомоги та розробку психокорекційних програм. Разом з тим, надання психологічної допомоги дітям, які пережили різні види насильства, вимагає врахування особливостей дітей різного віку та підготовки кваліфікованих кадрів для роботи з ними.

Таким чином, проблема дослідження наслідків насильства над дітьми в сім'ї потребує спеціального її розгляду в психологічній науці і пов'язана з розробкою нових педагогічних технологій, надання психологічної допомоги дітям різного віку жертвам насильства з урахуванням їх вікових особливостей і наслідків перенесених видів насильства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баева И. Психологическая безопасность образовательной среды : развитие личности / И. Баева, Е. Волкова, Е. Лактионова. – СПб, 2011. – 272 с.
2. Забадыкина Е. Помощь жертвам домашнего насилия / Е. Забадыкина // Насилие и социальные изменения. – 2000. – № 3. – С. 58.
3. Зиновьева Н. Психология и психотерапия насилия. Ребёнок в кризисной ситуации / Н. Зиновьева, Н. Михайлова. СПб. : Речь, 2003.
4. Орлов А. Психологическое насилие в семье : определение, аспекты, основные направления оказания психологической помощи / А. Орлов // Психолог в детском саду. 2000. – № 2–3. – С. 182–187.
5. Писклакова М. Анатомия насилия / М. Писклакова, А. Синельников // Социальному работнику о проблеме домашнего насилия / Сост. Е. Потапова, А. Синельников. – М. : Проспект, 2001. – 378 с.
6. Сафонова Т. Жестокое обращение с детьми и его последствия / Т. Сафонова, Е. Цымбал // Жестокое обращение с детьми : сущность, причины, социально-правовая защита. – М. : ТЦ «Сфера», 1993. – С. 270.
7. Сафонова Т. Плата за жестокость : проблемы профилактики жестокого обращения с детьми в семье / Т. Сафонова, Е. Цымбал, Н. Ярославцева // Народное образование. – 1995. – № 5. – С. 88–91.
8. Українська психологічна термінологія : словник-довідник // за ред. М.-Л. А. Чепи. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010.
9. Цымбал Е. Жестокое обращение с детьми : причины, проявления, последствия : [учебное пособие] / Е. Цымбал. – М. : РБФ НАН. – 2007. – Выпуск 11. – (Серия «Работа с детьми группы риска»).

Алла Ревт,

канд. пед. н., доцент,
Дрогобицький державний
педагогічний університет
імені Івана Франка

ГУМАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ШЛЯХ АНТРОПОЛОГІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

У статті розкрито концептуальні основи виміру проблеми, обґрунтовано основні шляхи антропологізації педагогічного процесу, що спрямовані на ефективну взаємодію вчителя та учня у навчально-виховному процесі. Проаналізовано різні підходи у педагогічній практиці щодо гуманізації педагогічного процесу.

Alla Revt

HUMANIZING THE PEDAGOGIC INTERACTION AS A WAY OF PEDAGOGIC ANTHROPOLOGY PROCESS

This paper deals with the conceptual frameworks of the problem, outlines main ways of how to turn educational process anthropologic and ensure an effective interaction between teachers and students in the educational process. It analyzes different approaches to teaching practice for the humanization of the pedagogic process.

Школа є одним із соціальних інститутів, в якому формується особистість дитини на тривалому і важливому у віковому аспекті відрізку життя. Тому така якість, як емпатія людей, що оточують, передовсім педагогів, відіграє важливу роль у створенні атмосфери взаєморозуміння і довіри у навчально-виховному процесі. Особливо неприйнятними у сучасній школі є будь-які форми насильства як однієї з домінуючих причин дезадаптивної та девіантної поведінки у вихованців, порушення психічного та морального здоров'я.

Провідною антропологічною ідеєю гуманістичного виховання є категорія свободи. У дослідженнях останнього десятиліття (О. Газман) гуманістичне уявлення про людину включає її розгляд як істоти природного (біологічного), соціального (культурного) та екзистенціального (незалежного, самосущого, вільного). Ключовою характеристикою змісту екзистенціального вимірювання є свободоздатність, що розуміється як здатність до автономного, неконформістського існування, до самостійного і незалежного